

Kriminalna prognoza – iluzija ali resničnost*

Franc Brinc**

»Včasih se zdi zapor kot šola kriminala, ki določa, kdo bo postal povratnik«.

Waller, s. 9.

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je 1991. leta opravil raziskavo »Penološki vidiki povratništva obsojencev v Republiki Sloveniji« in v njenem okviru je bila izdelana kriminalna prognoza za 100 obsojencev, ki so bili odpuščeni s prestajanja zaporne kazni od 1.3.–10. 8. 1991. Zaradi ugotavljanja povratništva navedenih 100 obsojencev v 10 letih po odpustu s prestajanja zaporne kazni je bila **21.7.2003** pregledana kazenska evidenca. Ugotovitve: za 20 obsojencev ni kazenske evidence, ker obsojenci niso državljani Slovenije, en obsojenec je umrl na dan odpusta 10.5.1991, med 79 obsojenci, za katere je kazenska evidenca, pa je bilo v 10 letih po odpustu 55,70 % povratnikov. Med obsojenci z zelo ugodno prognozo je bil delež povratnikov 7,69 %, z ugodno prognozo 35,71 %, z dvomljivo prognozo 60,00 % in z neugodno prognozo 81,25 %. Med obsojenci z zelo ugodno in ugodno prognozo je bilo skupaj 22,23 % povratnikov, med obsojenci z dvomljivo in neugodno prognozo pa 73,08 %. To kaže, da kriminalna prognoza dobro razlikuje obsojence z nizkim in visokim tveganjem povratništva. Na visoko statistično verjetnost uresničitve napovedi povratništva kaže povečan delež povratnikov med obsojenci z dvomljivo in neugodno prognozo v primerjavi z obsojenci z ugodno in zelo ugodno prognozo. Delež povratnikov se naglo povečuje od prognostične ocene 5 točk navzdol. Kljub visoki statistični verjetnosti uresničitve napovedi povratništva se postavlja vprašanje glede koristnosti njene uporabe pri odločanju o pogojnem odpustu, saj v 10 letih po odpustu s prestajanja zaporne kazni ni razlik v deležu povratništva obsojencev, ki jim je bil odobren pogojni odpust in obsojencev, ki so prestali vso kazen, kar pomeni, da pogojni odpust ne zmanjšuje povratništva, zato je s stališča kriminalitetne politike nekoristen, uporaben je le kot izraz humanosti do obsojencev in njihovih družin.

Poskus s kriminalno prognozo je pokazal, da je mogoče z visoko verjetnostjo napovedati povratništvo pri večini odpuščenih obsojencev. Z uporabo vprašalnika »PROGNOZA-1991« bi bilo mogoče v Sloveniji vsaj začasno preprečiti velik del povratništva. Zato je treba v Sloveniji čimprej izdelati strokovne standarde za odločanje o pogojnem odpustu. Merila za pogojni odpust morajo biti vnaprej opredeljena in znana tako obsojencem kot delavcem zavodov.

Ključne besede: izvrševanje kazenskih sankcij, obsojenci, kriminalna prognoza, povratništvo

UDK: 343.91: 616-03 + 343.235.1

Uvod

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je 1991. leta opravil raziskavo »Penološki vidiki povratništva obsojencev v RS« in 1993. leta raziskavo »Možnosti omejevanja nevarnega povratništva s policijskim in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom«. V prvi raziskavi je bila izdelana kriminalna prognoza za 100 obsojencev, ki so bili odpuščeni s prestajanja zaporne kazni 1991. leta. V drugi raziskavi pa je bila ta prognoza preverjena z ugotavljanjem povratništva v enem letu po odpustu s prestajanja kazni. Temeljna ugotovitev je bila, da je povratništvo bolj pogosto pri obsojencih z neugodno in dvomljivo prognozo kot z ugodno in zelo ugodno prognozo, kar dokazuje veljavnost postavljene prognoze. Ker je minilo že 10 let od odpusta obsojencev in postavljene prognoze, je namen tega prispevka preveriti povratništvo obsojencev v 10 letih po odpustu s prestajanja zaporne kazni in s tem veljavnost postavljene prognoze povratništva.

1. Splošna vprašanja v zvezi s kaznijo zopora

Med kaznimi je v središču pozornosti zaporna kazen, ki je zagrožena za največ kaznivih dejanj in se lahko izreče vsake-mu storilcu, če ne za prvo, pa za ponovljeno kaznivo dejanje.

Dosedanje izkušnje kažejo na majhno vlogo zaporne kazni pri preprečevanju kriminalitete.¹ Zaradi neuspeha preprečevanja kriminalitete se govori o krizi kriminalitetne politike, kazenskega pravosodja in zaporne kazni. Ta kriza je bolj očitna v razvitih državah zaradi porasta nasilne kriminalitete. Zato se povečuje zaupanje v onespodobitveno in zastraševalno vlogo zopora. Dejansko z zaporno kaznijo ni mogoče zmanjšati kriminalitete, saj gre v zapor največ 5% prijavljenih storilcev kaznivih dejanj. Zaradi porasta kriminalitete in strahu pred njo, zahteva javnost strožje (daljše) kazni za nevarne prestopnike, čeprav ni dokazana povezava med večjim številom zaporov in manj kriminalitete.

Osnovni sredstvi za omejevanje kriminalitete sta zastraševanje in onespodobitev (nevtralizacija) prestopnikov. Temeljno vprašanje je, koga kaznovati, saj država lahko veliko prihrani,

* V Sloveniji se kazni zopora in mladoletniškega zopora izvršujejo v zavodih za prestajanje kazni zopora (11. člen zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, Ur. l. RS, št. 22/00). Namesto tega naziva se v tem sestavku uporablja splošni izraz »zapor« (angl. »the prison« oz. franc. »la prison«). Sket, s. 129).

** Franc Brinc, Prušnikova 29, 1210 Ljubljana-Šentvid.

¹ Skandinavija je sprejela stališče, da ima kazensko pravosodje skromno vlogo pri preprečevanju kriminalitete. Antilla, s. 67.

če uporablja zaporno kazen le za majhno število nevarnih prestopnikov, ki pogosto ponavljajo kazniva dejanja. Z izbirno onesposobitvijo se smotrno uporabijo zaporske zmogljivosti, učinek pa je odvisen od sposobnosti napovedovanja nevarnosti obsojenca.² Čeprav bi lahko onesposobitev vplivala na zmanjšanje kriminalitete, zaradi doseganja tega učinka ni mogoče podaljševati kazni zavora velikemu številu prestopnikov. Če bi hoteli z zaporno kaznijo vsaj malo zmanjšati kriminaliteto, bi bilo treba veliko prestopnikov izločiti v zapor za razmeroma dolgo dobo.

Zastraševalna teorija domneva, da večji strah bolj zmanjša kriminaliteto kot manjši.³ Po zastraševalni teoriji in teoriji racionalnega izbora naj bi človek razmišljal o posledicah dejanja. Mnogi dvomijo v zastraševalni učinek kazni, ker ga ni mogoče dokazati. Danes tudi ni dokaza, da zagrožene in izrečene kazni ne bi preprečevale kriminalitete. Čeprav učinek zastraševanja ni dokazan, temelji vse kaznovanje na domnevi, da lahko strah pred kaznijo doseže pri ljudeh spoštovanje družbenih norm.

Zaporne kazni naj bi prispevale k zmanjšanju povratništva z zastraševanjem, onesposobitvijo in rehabilitacijo obsojencev. Za vsak namen je treba določiti kriterije za merjenje uspeha kazni.⁴ Zato mora evalvacija zaporne kazni zajeti proces izvajanja programa, strukturo programov in končni učinek.⁵ Raziskave kažejo, da je tretman v odprtih zavodih enako učinkovit kot v zaprtih, da se uspehi ne razlikujejo glede na različne tretmane, da daljše kazni niso uspešnejše od krajših, da human tretman ni manj učinkovit kot strog. Samo ugotovljeno povratništvo nič ne pove o izvedenem tretmanu, zato raziskava povratništva ni hkrati raziskava učinka tretmana.⁶

2. Povratništvo obsojencev

Povratništvo obsojencev je znano že od uvedbe zaporne kazni. Kaznivo dejanje, storjeno v povratku, se šteje kot težje, ker dokazuje nagnjenje storilca za ponavljanje kaznivih dejanj. Pri tem je pomembna natančna opredelitev povratka, saj je od tega odvisna stopnja povratništva.⁷ Med povratniki zaslužijo posebno pozornost »poklicni storilci«, za katere je kriminaliteta osnovni vir prihodkov. Ševilni povratniki se ne specializirajo za določeno vrsto kriminalitete, temveč izvršujejo dejanja glede na priložnost. Posebna skupina so »večkratni drobni prestopniki«,⁸ ki izvršujejo majhna kazniva dejanja glede na pri-

² Paese, Wolfson, s. 160.

³ V ZDA je 12 od 15 raziskav potrdilo zastraševalni učinek dolgih kazni, 2 sta dali nejasen rezultat, ena pa ni potrdila tega učinka. Lewis, s. 48.

⁴ Burt, Measuring, s. 5.

⁵ Roberts, Powers, s. 99.

⁶ Mrad, s. 23.

⁷ O opredelitvah povratništva glej Landreville, s. 378.

⁸ Fairhead, s. 1.

ložnost. Za oceno nevarnosti povratništva je pomemben čas med prejšnjim in novim kaznivim dejanjem, pomembna pa je tudi teža dejanja. Prvo odkrito kaznivo dejanje je kritičen trenutec za prepoznavanje bodočih povratnikov. Ker pa je napoved povratništva ob prvem kaznivem dejanju nezanesljiva, je treba počakati, da storilec izvrši več kaznivih dejanj in se razvije kriminalna kariera.

3. Kriminalna kariera kot vrsta poklicne kariere⁹

Sestavine kriminalne kariere so **udeležba** v kriminaliteti, **pogostost in teža** dejanj, **trajanje** in **specializacija** v izvrševanju kaznivih dejanj.¹⁰ Kriminalna kariera ima začetek, trajanje in konec.¹¹ Osnovna značilnost kriminalne kariere je osebna kriminalna **frekvenca** izvrševanja kaznivih dejanj, ki jo je treba poznati ob odmeri kazni zaradi onesposobitve z zaporno kaznijo. Gostota kaznivih dejanj v kriminalni karieri je običajno stalna, odvisna je le od tega, ali je prestopnik na prostosti ali v zaporu. Zato je pri računanju gostote potrebno odšteti čas zavora, ki zaustavi kriminalno kariero.¹² Vsaj začasna zaustavitelj kriminalne kariere se doseže z izbirno onesposobitvijo prestopnika – z izrekom dovolj visoke zaporne kazni. Učinek je tem večji, čim večja je bila frekvenca kaznivih dejanj. Zato mora sodnik pred izrekom kazni določiti stopnjo nevarnosti obtoženca za ponavljanje kaznivih dejanj v času, za katerega

⁹ Nastajanje kriminalne kariere v Sloveniji prikazujejo naslednji primeri:

Obsojenec (št. 021) je bil do odpusta 9.2.1974 19 krat obsojen na zaporno kazen in prestal 302 meseca zavora. Po odpustu je bil v 10 letih 8 krat obsojen na skupno 15 let zavora. Skupno je bil 27-krat obsojen na skupaj 40 let zavora.

Obsojenec (št. 125) je bil 23-krat obsojen na zapor v skupnem trajanju 29 let.

Obsojenec (št. 121) je bil s 5 obsodbami obsojen na skupno 21 let zavora.

Obsojenec (št. 077) je bil 18-krat obsojen na zapor v trajanju 34 let.

Obsojenec (št. 14) je bil 12-krat obsojen na zapor v skupnem trajanju 23 let.

Obsojenec (št. 1) je bil po odpustu iz mladoletniškega zavora 9-krat obsojen na skupno 15 let.

Obsojenec (št. 13) je bil po odpustu iz mladoletniškega zavora 5-krat obsojen na skupno 15 let.

Mladoletnik (št. 11) je bil po odpustu iz Radeč 4-krat obsojen na skupno 10 let zavora.

Mladoletnik (št. 10) je bil po odpustu iz Radeč 6-krat obsojen na skupno 11 let zavora.

¹⁰ Smith et al., s. 8.

O razvoju kriminalne kariere glej Stattin, Magnusson, s. 331. Farrington, s. 532. Nagin, Farrington, s. 501. Leblanc et al., s. 23. Walters, s. 105.

O kriminalnem življenjskem stilu glej White, Walters, s. 258. Walters, White, Denney, s. 417.

¹¹ Blumstein, s. 33.

¹² Greenberg, s. 22.

mu lahko izreče zaporno kazen.¹³ Glede na kriminalno kariero ločimo »navadne« in »nevarne« kronične povratnike.

4. Kriminalna prognoza in pogojni odpust obsojencev

Namen kriminalne prognoze je napovedati verjetnost prestopniškega vedenja. Pri tem se iz preteklosti sklepa na prihodnost. Kriminalna prognoza se uporablja pri odmeri kazni, pri razvrščanju obsojencev v zavode, pri načrtovanju in izvajanju tretmana, pri odločanju o pogojnem odpustu ter pri načrtovanju pomoči obsojencem po odpustu iz zavora.

V zvezi z družbeno nevarnostjo storilca kaznivega dejanja je osnovno vprašanje, ali so na voljo metode za določanje nevarnosti in ali so kriminologi in penologi sposobni napovedati povratništvo. Za napoved povratništva se najpogosteje uporabljata **klinična in statistična napoved**. Temeljna pomanjkljivost klinične metode je, da ni zanesljive povezave med vedenjem obsojenca v zaporu in na prostosti.¹⁴ Statistična napoved omogoča ločevanje obsojencev z visoko in z nizko verjetnostjo povratništva. Danes ima statistična napoved prednost pred klinično.¹⁵

Glede na sedanjo nezanesljivost napovedi povratništva je potrebna previdnost pri njeni uporabi. Ko se napoveduje vedenje obsojenca, se lahko govori le o večji ali manjši verjetnosti, ne pa o zanesljivosti. Napoved je le pomožno ne pa edino sredstvo pri sojenju in izvrševanju zaporne kazni. Temeljno vprašanje je, kako naj sodnik odmeri kazen, ki bo ustrezala napovedani nevarnosti povratništva prestopnika. Napoved nevarnosti je pomembna tudi pri odločanju o pogojnem odpustu obsojencev,¹⁶ saj večina držav odobri pogojni odpust le ob pozitivni prognozi obsojenca. Pogojni odpust je deležen številnih kritik zaradi pomanjkanja meril za odločanje, saj ni enotnega stališča o tem, kdo je rehabilitiran. Ker rehabilitacija ni edini namen kaznovanja, ne sme biti tudi edino merilo za odločanje o pogojnem odpustu. Vprašanje je, ali je komisija sposobna napovedati verjetnost prihodnje kriminalitete.¹⁷

¹³ O ameriškem projektu hitre obsodbe povratnikov s kriminalno kariero glej Chaiken, Chaiken, s. 2.

¹⁴ O prednostih in slabostih statistične in klinične napovedi glej Berger, Dietrich, s. 36.

¹⁵ V ZDA je z dejavniki, ki so znani sodniku ob sojenju mogoče napovedati povratništvo z 85,2 % zanesljivostjo. Silver, Chow-Matin, s. 547.

¹⁶ Decker, Salert, s. 231.

¹⁷ V kazenskem popoljševalnem domu na Dobu 60,0 % obsojencev meni, da dobijo pogojni odpust obsojenci, ki tega ne zaslužijo, 74,4 % se ne strinja z merili za pogojni odpust, 82,5% misli, da delavci niso sposobni ugotoviti, kateri obsojenec zasluži pogojni odpust. Problematika penološkega..., s. 462.

Leta 2001 so zavodi za prestajanje kazni zavora v Sloveniji »izpostavili problem neizdelanih meril za pogojni odpust oz. spreminjanje

5. Podatki o povratništvu v Sloveniji

5.1 Pomen statistike kriminalitete in kazenske evidence

Raziskave o prikriti kriminaliteti kažejo, da je obseg kriminalitete razmeroma stalen, spreminjajo pa se pogoji odkrivanja, obtoževanja in kaznovanja odkritih storilcev kaznivih dejanj. Zato je vsaka statistika kriminalitete le približna podoba resničnosti. Vprašljiva je tudi zanesljivost statističnih podatkov o povratništvu, ker nekatere statistike upoštevajo obsodbe v mladostnosti, druge pa le po polnoletnosti. Pri mladostnikih nekateri upoštevajo tudi vzgojne ukrepe, drugi pa le obsodbe na mladostniški zapor. Pri polnoletnih je vprašanje, kako upoštevati izbrisane obsodbe, sodne opomine, pogojne obsodbe ter samostojne varnostne ukrepe.

V Sloveniji je vir podatkov o povratništvu kazenska evidenca o obsojenih osebah in evidenca izrečenih vzgojnih ukrepov, ki jo vodi Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije po pravilniku o kazenski evidenci in o evidenci izrečenih vzgojnih ukrepov (Ur. l. RS, št. 28/95). Čeprav je v 8. členu pravilnika o izvrševanju kazni zavora (Ur. l. RS, št. 102/00) določeno, »da mora sodišče, ki je izdalo sodbo na prvi stopnji, poslati zavodu poleg kopije odločbe o kazni tudi prepis ali fotokopijo izpiska iz kazenske evidence«, ostane v današnji penološki praksi kazenski list premalo izrabljen vir pomembnih podatkov o obsojenčevi preteklosti (in prihodnosti).

Statistika prikazuje le skupno število povratnikov, ne pa podatka o številu enkratnih ali desetkratnih, čeprav je to s kriminološkega in penološkega vidika pomemben podatek. Iz statistike ni razviden čas, ki je potekel med prejšnjim in novim kaznivim dejanjem, čeprav je pomembno, ali povratnik stori dejanje prvi dan ali 5 let po prestani kazni.

5.2 Nekateri statistični podatki o povratništvu v Sloveniji

Iz tabele 1 je razvidno, da je v obdobju od 1980. do 1991. leta **delež povratnikov** med obsojenimi polnoletnimi osebami naraščal, po tem letu pa se je zmanjševal do 1997. leta, ko je bil najmanjši v 20-letnem obdobju. Od 1998. leta pa delež povratnikov znova narašča.

Delež obsojenih za **istovrstna kazniva dejanja** je v opazovanem obdobju znašal okrog 30 %, za **druga** okrog 40–50 % in za **istovrstna in druga** okrog 20 %. Po podatkih za leto

teh meril glede na sestavo komisije. S tega razloga je bila predsedniku komisije podana pobuda, da komisija za pogojni odpust izdela natančnejša merila oziroma zahteve, ki naj bi jih zavodi upoštevali pri pripravi predlogov za pogojni odpust. Letno poročilo 2001. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana 2002, s. 61.

Osrednja državna komisija ZDA za pogojne odpuste uporablja vprašalnik »SALIENT FACTOR SCORE-SFS-81«. Waller, s. 13.

Tabela 1: Polnoletni obsojenci po povratništvu in obsodbah za istovrstna in druga kazniva dejanja od leta 1980–2001

Leto	Skupno število obsojenih oseb	Povratniki po vrsti novega kaznivega dejanja							
		Skupaj štev.	%	Istovrstna Štev.	%	Druška Štev.	Istovrstna in druga %	Štev.	%
1980	11040	3412	30,91	1004	29,4	1787	52,4	621	18,2
1985	13528	4649	34,37	1294	27,8	2423	52,2	932	20,0
1990	9842	3663	37,22	897	24,5	2024	55,3	742	20,2
1991	8278	3130	37,81	777	24,9	1699	54,3	654	20,9
1992	7618	2701	35,46	681	25,2	1431	53,0	589	21,8
1993	6871	2435	35,44	712	29,2	1259	51,7	464	19,1
1994	6289	2147	34,14	605	28,2	1130	52,6	412	19,2
1995	3462	925	26,72	274	29,6	459	49,6	192	20,8
1996	3942	844	21,41	248	29,4	407	48,2	189	22,4
1997	4975	920	18,49	278	30,2	439	47,7	203	22,1
1998	5729	1151	20,09	424	36,9	477	41,4	250	21,7
1999	5783	1336	23,10	418	31,3	594	44,5	324	24,2
2000	6304	1499	23,78	499	33,3	623	41,6	377	25,1
2001	7061	1891	26,78	640	33,8	749	39,6	502	26,6

Vir: Statistični letopis Slovenije (1983–2002), Zavod SRS za statistiko oz. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana.

2000 je statistično utemeljeno pričakovati istovrstno kaznivo dejanje (specialni povratek) pri vsakem tretjem povratniku.

Tabela 2 kaže, da je ponovno storilo **kazniva dejanja zoper življenje in telo** do 1990. leta povprečno 40 % povratnikov, po tem letu pa se je pričel ta delež hitro zmanjševati in je 1997. leta znašal 8,9 %, kar je najmanj v 15-letnem obdobju. Od 1998. leta se delež povratnikov ponovno povečuje, vendar je še vedno nizek v primerjavi z 1990. letom. Za **istovrstna** kazniva dejanja je znašal delež povratnikov v vsem obdobju okrog 20 %, za **druškova** 60–70 % in za **istovrstna in druga** 10–20 %.

Pri **kaznivih dejanjih zoper premoženje** je bil delež povratnikov med 30–40 %. Delež povratnikov za **istovrstna** kazniva dejanja se je gibal med 30–40 %, za druga pa okrog 25 %.

Kazniva dejanja **zoper splošno varnost prometa** je do 1990. leta ponovilo okrog 20 % povratnikov, od 1995. pa se je ta delež nenehno zmanjševal in je 1997. leta znašal 1,7 %, ko je bilo med 769 obsojenimi osebami za prometna kazniva dejanja samo 13 povratnikov. Ta delež od 1998. leta postopno narašča. Delež povratnikov za **istovrstna** kazniva dejanja je od 1985–1998 znašal od 20–30 %, 1999. leta pa le 5 %.

V obdobju od 1985–2000 je bila najvišja stopnja povratništva pri kaznivih dejanjih zoper premoženje, manjša pa pri kazni-

vih dejanjih zoper življenje in telo in zoper splošno varnost prometa. Najmanj **specialnega povratka** je pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo, več pa zoper premoženje in zoper promet. Za obsojence, ki so bili leta 2000 obsojeni za kaznivo dejanje zoper življenje in telo, je trikrat večja verjetnost, da bodo povratniki za drugovrstno kot istovrstno kaznivo dejanje; za obsojene za kaznivo dejanje zoper premoženje je večje tveganje, da bodo v povratku prej storili istovrstno kot drugovrstno kaznivo dejanje; najmanjše tveganje, da bodo storili istovrstno kaznivo dejanje je pri storilcih kaznivih dejanj s področja prometa. Iz podatkov je razvidno, da je za različna kazniva dejanja tudi različno tveganje povratništva.

Iz tabele 3 je razvidno, da odobri komisija pogojni odpust dvakrat večjemu deležu prvič obsojenih kot povratnikom, medtem ko odobri upravnik predčasni odpust večjemu deležu povratnikov kot prvič obsojenih. To kaže da komisija šteje povratništvo kot oteževalno okoliščino pri odobritvi pogojnega odpusta.

Iz tabele 3 sta razvidni dve različni politiki na področju pogojnega odpusta: ena do 1989. leta in druga od 1990. leta naprej. V 1990. letu je komisija izredno povečala delež pogojnih odpustov prvič kaznovanih in povratnikov in enaka politika je ostala do 2001. leta, ko je bilo pogojno odpuščenih 89,80 % prvič kaznovanih in 76,3 % povratnikov.

Tabela 2: Polnoletni obsojenci po povratništvu za kazniva dejanja zoper življenje in telo, premoženje in promet od leta 1985–2001

Kaz-nivo-deja-nje zoper	Leto	Število obso-jenih-	Prej obsojene osebe za istovrstna in druga kazniva dejanja							
			Skupaj		Za istovrstna kaz. dejanja		Za druga kaz. dej.		Za istovrstna in druga kaz. dejanja	
			Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
ŽIV	1985	1176	447	38,3	85	19,0	294	65,8	68	15,2
LJE	1990	993	444	44,7	64	14,4	309	69,6	71	16,0
NJE	1995	405	117	28,9	20	17,1	75	64,1	22	18,8
	1996	443	96	21,7	16	16,7	62	64,6	18	18,7
IN	1997	616	55	8,9	10	18,2	39	70,9	6	10,9
	1998	638	75	11,8	15	20,0	44	58,7	16	21,3
TE	1999	655	92	14,0	16	17,4	60	65,2	16	17,4
LO	2000	691	111	16,1	26	23,4	66	59,5	19	17,1
	2001	736	128	17,4	25	19,5	68	53,2	35	27,3
	1985	6489	2504	38,6	822	32,8	1054	42,1	628	25,1
PR	1990	4702	1981	42,1	635	32,1	837	42,3	509	25,7
EM	1995	1441	501	34,8	186	37,1	185	36,9	130	26,0
OŽ	1996	1493	475	31,8	179	37,7	166	34,9	130	27,4
EN	1997	1899	549	28,9	223	40,6	180	32,8	146	26,6
JE	1998	2112	671	31,8	309	46,1	182	27,1	180	26,8
	1999	2189	802	36,6	326	40,6	263	32,8	213	26,6
	2000	2449	893	36,5	364	40,8	262	29,3	267	29,9
	2001	2932	1154	39,4	475	41,2	326	28,2	353	30,6
P	1985	2507	541	21,6	183	33,8	295	54,6	63	11,6
	1990	1480	307	20,7	76	24,8	192	62,5	39	12,7
R	1995	543	62	11,4	13	21,0	44	71,0	5	8,0
O	1996	622	29	4,7	7	24,1	15	51,8	7	24,1
M	1997	769	13	1,7	3	23,1	9	69,2	1	7,7
E	1998	831	22	2,6	6	27,3	16	72,7	–	–
T	1999	705	20	2,8	1	5,0	18	90,0	1	5,0
	2000	811	38	4,7	7	18,4	28	73,7	3	7,9
	2001	785	45	5,7	10	22,2	30	66,7	5	11,1

Vir:

1985: Kazenska sodna statistika (1985–1988). Zavod SRS za statistiko, Ljubljana.

1990: Pravosodje (1989–1994). Zavod RS za statistiko, Ljubljana.

1995: Pravosodje 1995. Statistični urad RS, Ljubljana 1997.

1996–2000: Kriminaliteta (1996–2001). Rezultati raziskovanj. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.

Tabela 3: Obsojenci, odpuščeni s prestajanja kazni zapora v obdobju 1986–2001 po povratništvu in načinu odpusta s prestajanja kazni

Leto	Vsi odpuščeni iz zavodov	Prvič kaznovani obsojenci								Povratniki					
		Skupaj	Prestali vso kaznen zapor		Delno prestali kazni				Skupaj	Prestali vso kaznen zapor		Delno prestali kazni			
			Štev.	Štev.	Št.	%	Št.	%		Št.	%	Št.	%	Št.	%
1986	1560	823	195	23,6	394	48,0	234	28,4	737	267	36,2	168	22,8	302	41,0
1987	1758	756	180	23,8	342	45,2	234	31,0	1002	417	41,6	197	19,7	388	38,7
1988	1572	646	212	32,8	255	39,5	179	27,7	916	451	49,2	169	18,5	296	32,3
1989	1648	672	259	38,5	208	31,0	205	30,5	976	464	47,5	160	16,4	352	36,1
1990	1281	529	58	11,0	307	58,0	164	31,0	752	237	31,5	200	26,6	315	41,9
1997	533	282	33	11,7	170	60,3	79	28,0	251	78	31,1	84	33,4	89	35,5
1998	605	356	56	15,7	207	58,2	93	26,1	249	91	36,6	58	23,2	100	40,2
1999	774	476	73	15,3	245	51,5	158	33,2	298	88	29,5	89	29,9	121	40,6
2000	861	533	77	14,4	289	54,2	166	31,1	328	82	25,0	109	33,2	137	41,8
2001	1007	619	63	10,2	377	60,9	179	28,9	388	92	23,7	160	41,2	136	35,1
2002	889	546	73	13,4	299	54,8	174	31,8	343	91	26,5	90	26,2	162	47,2

Vir:

1986–1990: Statistično poročilo o polnoletnih osebah, odpuščenih s prestajanja kazni (IK-5). Statistično poročilo o pogojnem odpustu s prestajanja kazni po odločbi komisije (IK-7). Statistično poročilo o pogojnem odpustu s prestajanja kazni po odločbi upravnika KPZ (IK-8). Ministrstvo za pravosodje RS.

1997–2002: Letno poročilo (1997-2002) Ministrstvo za pravosodje RS, Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana. Med obsojenci, ki so 2001. leta delno prestali kazni po odločbi komisije so všteti tudi obsojenci, ki so bili deležni amnestije: med prvič kaznovanimi 17, med povratniki 31.

5.3 Povratništvo polnoletnih obsojencev in gojencev vzgojnega doma v desetih letih po odpustu iz zavodov 1973., 1974. in 1975. leta

Leta 1988 je Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani prvič ugotavljal povratništvo obsojencev 10 let po odpustu iz kazenskih popljševalnih zavodov in Vzgojno popljševalnega doma v Radečah. Za ugotavljanje povratništva so bili pregledani kazenski listi 169 obsojencev, ki so bili odpuščeni 1974. in 1975. leta iz kazenskega popljševalnega doma na Dobu ter iz zaporov v Celju, Ljubljani in Mariboru; 46 obsojencev, ki so bili odpuščeni 1973. in 1974. leta iz kazenskega popljševalnega doma v Celju po prestani kazni mladoletniškega zapora in 53 mladoletnikov, ki so bili odpuščeni iz vzgojno popljševalnega doma v Radečah 1973. leta.¹⁸ Kot

povratek se je štela vsaka obsodba v desetih letih od dneva odpusta s prestajanja zaporne kazni oziroma vzgojnega ukrepa do pravnomočnosti sodbe. **Ugotovitve:**

– Med 169 polnoletnimi obsojenci, ki so bili odpuščeni iz kazenskih popljševalnih zavodov v Celju, na Dobu, v Ljubljani in v Mariboru v letih 1974–1975 jih je v 10 letih po odpustu 108 (63,90 %) ponovno storilo kaznivo dejanje. V prvem letu po odpustu je bilo ponovno obsojenih 52,20 %, v prvih dveh letih 70,36 % in v prvih treh letih 76,84 % povratnikov. Med 107 pogojno odpuščenimi obsojenci je bilo 68 (63,55 %) povratnikov (v prvih treh letih po odpustu je bilo ponovno obsojenih 81,82 %), od 62 obsojencev, ki so prestali vso kazni, pa 40 (64,52 %) povratnikov (v prvih treh letih po odpustu je bilo ponovno obsojenih 84,60 %). Med obsojenci, ki so bili pogojno odpuščeni

¹⁸ Raziskave Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani:

– Problematika penološkega obravnavanja mladoletnih in mlajših polnoletnih obsojencev v SR Sloveniji (1985).

– Izvrševanje kratkotrajnih kazni zapora v Republiki Sloveniji (1988).

– Penološki vidiki povratništva obsojencev v Republiki Sloveniji (1991).

– Možnosti omejevanja nevarnega povratništva s policijskim in socialnovarstvenim (preventivnim) nadzorom (1993).

(pozitivna prognoza) in obsojenci, ki so prestali vso kazen (negativna prognoza), ni statistično pomembnih razlik v povratništvu v 10 letih po odpustu, kar kaže, da pogojni odpust ne zmanjša povratništva. **Raziskave so pokazale:**

– **da ni povezave med številom prejšnjih in novih obsodb:** med prej enkrat obsojenimi je bilo 62,50 % povratnikov, med 2-krat obsojenimi 83,34 %, med 3-krat obsojenimi 78,57 %, med 4-krat obsojenimi 66,67 % in med prej 5- in večkrat obsojenimi 80,55 %;

– **da je povratništvo v tesni povezavi s številom prejšnjih zapornih kazni;** čim večkrat je bil nekdo obsojen na zaporno kazen, bolj zanesljivo bo povratnik tudi v prihodnje;

– **da ni povezave med številom prejšnjih obsodb in številom novih obsodb na zaporno kazen;** za tistega, ki je bil prej večkrat obsojen na zaporno kazen, povratek ne pomeni večjega tveganja obsodbe na zaporno kazen kot za tistega, ki prej še ni bil obsojen na zaporno kazen;

– **da povratništvo ni povezano z načinom odpusta iz zaleda:** med pogojno odpuščenimi (pozitivna prognoza) in tistimi, ki so prestali vso kazen, ni statistično pomembnih razlik v povratništvu v 10 letih po odpustu;

– **da ni povezave med višino zadnje prestane kazni in povratništvom:** pri obsojencih, ki so prestali od 3–6 mesecev kazni, je tveganje enako kot pri tistih, ki so prestali 3 in več let

nih razlik v povratništvu. Med 35 povratniki je bilo ponovno obsojenih v prvem letu po odpustu 52,94 %, v prvih dveh letih 70,36 % in v prvih treh letih 82,86 %. Od 35 povratnikov je bilo obsojenih na zaporno kazen 29 (82,86 %), vsak povprečno na 45 mesecev zapora.

– **Med 53 gojenci,** ki so bili 1973. leta odpuščeni iz vzgojnopoljševalnega doma v Radečah, **je bilo v 10 letih po odpustu 41 (77,36 %) povratnikov,** enkrat je bilo ponovno obsojenih 11 (26,83 %), večkrat pa 30 (73,17 %). Med 41 je bilo 28 (52,83 %) povratnikom s 108 sodbami izrečena zaporna kazen v skupnem trajanju 1545 mesecev (128 let), vsak je bil povprečno obsojen na 55 mesecev zapora. V prvem letu po odpustu je bilo obsojenih 27 (65,85 %) povratnikov.

5.4 Kriminalna prognoza obsojencev, ki so bili 1991. leta odpuščeni iz kazenskih poboljševalnih zavodov po prestani zaporni kazni

V raziskavi »Penološki vidiki povratništva obsojencev v Sloveniji« je bila za 100 (moških) obsojencev, ki so bili odpuščeni iz kazenskih poboljševalnih zavodov od 1.3.–10. 8. 1991, izdelana kriminalna prognoza z uporabo vprašalnika »**PROGNOZA-1991**«¹⁹. Vprašalnik vsebuje 7 vprašanj iz obsojenčeve preteklosti, iz statističnih podatkov pa se sklepa na verjetnost povratka obsojenca. Možni seštevek prognostičnih točk obsojenca je od 0–11. Čim višji je rezultat, manjša je verjetnost povratništva. Rezultat 0–4 točke pomeni resno nevarnost povratka.

Tabela 4: Višina izrečene, odpuščene in prestane kazni 100 obsojencev

Odpuščeni obsojenci	Število	Povprečna izrečena kazen v mesecih	Povprečna odpuščena kazen v mesecih	Povprečna prestana kazen v mesecih
Vsi obsojenci	100	27,2	7,2 (26,5 %)	20,0 (73,5 %)
Prvič kaznovani	26	33,2	12,9 (38,9 %)	20,3 (61,1 %)
Povratniki	74	25,0	5,1 (20,4 %)	19,9 (79,6 %)

kazni, kar pomeni, da so kratke kazni enako (ne)uspešne za preprečevanje povratništva kot dolge, zato bi bile s stališča varstva družbe lahko vse kazni krajše.

– **Med 46 obsojenci,** ki so bili 1973. in 1974. leta odpuščeni iz kazenskega poboljševalnega doma v Celju po prestani kazni mladoletniškega zapora, je bilo v 10 letih po odpustu 35 (76,08 %) povratnikov. Med 31 pogojno odpuščenimi obsojenci je bilo 22 (70,96 %) povratnikov (v prvih treh letih po odpustu je bilo obsojenih 81,82 %), med 15 obsojenci, ki so prestali vso kazen, pa 13 (86,67 %) (v prvih treh letih po odpustu je bilo obsojenih 84,60 %). Med obsojenci, ki so bili pogojno odpuščeni in tistimi, ki so prestali vso kazen, ni statistično pomemb-

Iz **tabele 4** je razvidno, da je znašala **zadnja izrečena kazen** 100 obsojencem (ki so jo prestali 1991. leta) povprečno 27,2 meseca. Povratnikom so bile izrečene povprečno za 8,2 meseca krajše kazni kot prvič obsojenim, kar kaže, da njihova kriminaliteta ni težja od kriminalitete prvič obsojenih. Izrečena kazen se je s pogojnim odpustom in amnestijo obsojencem **skrajšala** povprečno za 7,2 meseca (26,5 %). Prvič kaznovanim je bila kazen skrajšana povprečno za 12,9 meseca (38,9 %), povratnikom pa za 5,1 meseca (20,4 %). Povratnikom so

¹⁹ Vprašalnik je izdelan po izvorniku »SALIENT FACTOR SCORE (REVISITED)«, ki ga uporablja Državna komisija ZDA pri odločanju o pogojnem odpustu. Hoffman et al., s. 26.

odpustili povprečno dvakrat manj kazni kot prvič obsojenim. Tako je **povprečna dejansko prestana kazen** 100 obsojencev znašala 20 mesecev, prvič obsojeni in povratniki so prestali enako povprečno kazen. Tako so se večje razlike v višini izrečene kazni ob odpustu zmanjšale na 12 dni. Vseh 100 obsojencev je prestalo povprečno 73,5 % izrečene kazni, povratniki so prestali 18,5 % več izrečene kazni kot prvič obsojeni.

– 15 % obsojencev je bilo obsojeno za kazniva dejanja odvzema motornega vozila ali izdaje nekritega čeka; pri njih je večje tveganje za povratništvo kot pri storilcih drugih kaznivih dejanj;

– 30 % obsojencev je že prekršilo pogojni odpust ali pogojno obsodbo, zato je zanje tveganje za povratništvo visoko;

Tabela 5: Rezultati 100 obsojencev na vprašalniku »PROGNOZA – 1991«

Značilnosti obsojencev, ki so osnova za izdelavo kriminalne prognoze	Točkovna vrednost	Število obsojencev (N=100)
1. Prejšnje obsodbe za kazniva dejanja:		
– brez prejšnjih obsodb	(3)	25
– prej enkrat obsojen	(2)	14
– prej dvakrat ali trikrat obsojen	(1)	32
– prej štirikrat in večkrat obsojen	(0)	29
2. Prejšnje prestajanje zapora ali mlad.zapora:		
– še ni prestajal kazni zapora	(2)	47
– prej 1-krat ali 2-krat prestajal kazen	(1)	32
– prej tri ali večkrat prestajal kazen	(0)	21
3. Starost ob storitvi prvega kazn. dejanja:		
– 26 in več let	(2)	22
– nad 18 do 25 let	(1)	56
– manj kot 18 let	(0)	22
4. Kaz. dej. za katerega je prestajal kazen:		
– ni odvzem motornega vozila/izdaja čeka	(1)	85
– je odvzem motornega vozila/izdaja čeka	(0)	15
5. Prekršil pogojni odpust ali pogojno obsodbo:		
– ne	(1)	70
– da	(0)	30
6. Odvisnost od alkohola in/ali mamil:		
– ni bil nikoli odvisen	(1)	60
– bil je odvisen	(0)	40
7. Bil je zaposlen/obiskoval je šolo v zadnjih dveh letih pred nastopom kazni:		
– da	(1)	53
– ne	(0)	47

**V tabeli 5 navedeni dejavniki imajo naslednjo progno-
stično vrednost:**

– 61 % obsojencev je bilo prej že več kot dvakrat obsojenih, zato je bilo pri njih tveganje za povratništvo visoko;

– 53 % obsojencev je že večkrat prestajalo zaporno kazen, vsako naslednjem prestajanje kazni pa poveča tveganje povratništva;

– 22 % obsojencev je pričelo s kriminaliteto pred 18. letom, 56 % pa med 18.–25. letom, zato zanje velja visoko tveganje za povratništvo;

– 40 % obsojencev je bilo odvisnih od alkohola in/ali mamil, zato predstavljajo visoko tveganje za povratništvo;

– 47 % obsojencev ni bilo pred nastopom kazni zaposlenih, zato je zanje tveganje za povratništvo visoko.

Tabela 6 kaže, da je bilo med 100 odpuščenimi obsojenci 22 % takih z zelo ugodno prognozo (10–11 točk), 18 % z ugodno (8–9 točk), 28 % z dvomljivo (5–7 točk) in 32 % z neugodno (1–4 točke) oziroma **skupno z zelo ugodno in ugodno prognozo (8–11 točk) 40 %, z dvomljivo in neugodno (1–7 točk) pa 60,00 %.** **Od 100 obsojencev je komisija odobrila pogojni odpust 52 obsojencem z naslednjo prognozo:**

Tabela 6: Kriminalna prognoza in pogojni odpust 100 obsojencev

Prognoza	Prognozične točke	Število obsojencev	Pogojni odpust število	%
zelo ugodna	11	7	7	100,00
	10	15	10	66,67
ugodna	9	9	6	66,67
	8	9	8	88,89
dvomljiva	7	10	7	70,00
	6	4	3	75,00
	5	14	6	42,86
neugodna	4	11	3	27,27
	3	12	–	–
	2	5	2	40,00
	1	4	–	–
SKUPAJ	–	100	52	52,00

– 17 (72,27 %) od skupno 22 z zelo ugodno prognozo (10–11 točk);

– 14 (77,78 %) od skupno 18 z ugodno prognozo (8–9 točk);

– 16 (57,14 %) od skupno 28 z dvomljivo prognozo (5–7 točk);

– 5 (15,63 %) od skupno 32 z neugodno prognozo (0–4 točke).

Komisija je odobrila pogojni odpust podobnemu deležu obsojencev z zelo ugodno in ugodno prognozo, znatno manjšemu deležu z dvomljivo prognozo in le neznatnemu deležu z neugodno prognozo. Skupno je komisija odobrila pogojni odpust 31 obsojencem od 40 (77,50 %) z zelo ugodno in ugodno prognozo in 21 od 60 (35,00 %) z dvomljivo in neugodno prognozo, kar kaže, da je bil odobren pogojni odpust dvakrat manjšemu deležu obsojencev z dvomljivo in neugodno prognozo kot z zelo ugodno in ugodno prognozo. Komisija je ustrezno odobrila pogojni odpust vsem obsojencem z 11 točkami, majhnemu deležu s 4 točkami in nobenemu s 3 in 1 točko, neustrezna odločitev pa je bila, da je odobrila pogojni odpust tudi večjemu deležu obsojencev s 6, 7 in 8 točkami kot z 9 in 10 točkami.

5.5 Povratništvo odpuščenih obsojencev v desetih letih po odpustu

Leta 1991. je bila izdelana kriminalna prognoza za 100 obsojencev, ki so bili odpuščeni iz kazenskih poboljševalnih zavodov od 1.3.– 10.8.1991. Za potrebe tega prispevka je bila 21.7.2003 na Ministrstvu za pravosodje pregledana ka-

zenska evidenca za navedenih 100 obsojencev zaradi ugotavljanja povratništva v 10 letih po odpustu s prestajanja kazni. Pregled kazenske evidence je pokazal, da za 20 obsojencev ni kazenske evidence, ker niso državljani Slovenije, en obsojenec je umrl na dan odpusta 10.5.1991, med 79 obsojenci, za katere je bila kazenska evidenca, pa je bilo v 10 letih po odpustu 44 – 55,70 % povratnikov.

Iz tabele 7 so razvidne značilnosti 44 obsojencev, ki so bili odpuščeni s prestajanja kazni 1991. leta in so bili povratniki v 10 letih po odpustu:

– skupna višina zadnje izrečene zaporne kazni, ki so jo obsojenci prestajali pred odpustom 1991. leta, je znašala 1418 mesecev in 20 dni (118 let, 2 meseca in 20 dni);

– povprečna višina zadnje izrečene kazni na obsojenca je znašala 32 mesecev in 7 dni;

– skupna višina pogojno odpuščene kazni 30 obsojencev je znašala 223 mesecev (18 let in 7 mesecev), povprečna višina pogojno odpuščene kazni na obsojenca pa je znašala 7 mesecev in 13 dni;

– skupna višina z amnestijo odpuščene kazni 11 obsojencem je znašala 118 mesecev (9 let in 10 mesecev), povprečna višina z amnestijo odpuščene kazni na obsojenca pa je znašala 10 mesecev in 22 dni;

– enemu obsojencu je bila znižana kazen za 3 mesece;

– skupna višina zadnje dejansko prestane kazni 100 obsojencev, ki so bili odpuščeni 1991. leta, je znašala 1074 mese-

Tabela 7: Značilnosti 44 povratnikov v desetletnem obdobju od 1991-2001 leta

Pri- im- ek in ime	Prog- noza šte- vilo točk	Izrečena kazen, ki jo je prestal 1991	Presta- na za- porna kazen 1991	Pogoj- ni od- pust 1991 leta	Obsodbe za kazniva dejanja v povratku v 10 letih po odpustu iz zavora 1991. Irečene kazenske sank- cije v obdobju 1991–2001	Število ob- sodb v 10 letih – skup- no izrečen zapor v mes.	Število obsodb na zapor in kazen v mesecih
LŠM	10	36 mes	23 mes	13 mes	24.10.97 denarna kazen 5.3.99 zapor 24 mes 23.12.99 zapor 3 mes 6.4.01 zapor 10 mes pogojno	4 (37)	2 (27)
VB	9	90 mes	54 mes	36 mes	3.6.93 zapor 3 mes 29.5.00 zapor 60 mes 24.11.00 zapor 8 mes	3 (71)	3 (71)
EM*	8	62 mes *Amnestija 15 mes	30 mes	17 mes	22.2.94 denarna kazen	1	0
KA*	8	24 mes *Amnestija 6 mes	16 mes	2 mes 21.2.01	15.9.99 zapor 2 mes pogojno zapor 5 mes pogojno	2 (7)	0
HM	8	3 mes	3 mes		1.6.99 zapor 1 mes pogojno	1 (1)	0
JB	8	25 mes	24 mes	1 mes	18.6.93 zapor 4 mes pogojno	1 (4)	0
KM	7	7 mes	5 mes	2 mes	7.9.92 denarna kazen pogojno 8.12.94 zapor 4 mes pogojno	2 (4)	0
MS*	7	12 mes *UMRL 29.12.1996	9 mes	3 mes	29.7.93 zapor 5 mes	1 (5)	1 (5)
PD*	7	20 mes *Amnestija 5 mes	11 mes	4 mes	13.4.93 zapor 1 mes pogojno	1 (1)	0
AR	7	82 mes	69 mes	13 mes	27.5.97 zapor 6 mes	1 (6)	1 (6)
BR	5	18 mes	12 mes	6 mes	19.6.92 zapor 24 mes 20.9.93 zapor 3 mes pogojno	2 (27)	1 (24)
GM*	5	24 mes *Amnestija 6 mes	13 mes	5 mes	21.1.93 zapor 14 mes 12.11.97 zapor 12 mes	2 (26)	2 (26)
KP	5	6 mes	6 mes		21.4.93 zapor 12 mes 13.6.94 zapor 3 mes 22.2.95 zapor 12 mes	3 (27)	3 (27)
SB	5	5 mes	4 mes	1 mes	22.11.96 zapor 6 mes pogojno	1 (6)	0
ŠD*	5	30 mes *Amnestija 6 mes kazen znižana za 3 mes	14 mes	7 mes	6.3.95 denarna kazen 5.7.95 denarna kazen 8.11.99 denarna kazen pogojno	3	0
VI	5	79 mes	53 mes	26 mes	15.6.98 zapor 8 mes	1 (8)	1 (8)
ŽAD	5	24 mes	13 mes	11 mes	11.6.92 zapor 72 mes	1 (72)	1 (72)
HPB	5	20 mes	13 mes	7 mes	4.3.92 zapor 5 mes pogojno 15.7.98 zapor 36 mes 28.10.99 zapor 5 mes pogojno 15.1.00 kazen se odpusti 19.6.01 zapor 7 mes pogojno	5 (53)	1 (36)
DS	4	24 mes	18 mes	6 mes	28.5.92 zapor 3 mes pogojno 17.11.94 zapor 24 mes	2 (27)	1 (24)
JD*	4	24 mes *Amnestija 5 mes	19 mes		6.10.92 zapor 3 mes pogojno 19.4.94 zapor 68 mes 26.1.96 zapor 2 mes	3 (73)	2 (70)
KJ*	4	24 mes *Amnestija 5 mes *UMRL 29.12.1998	18 mes	1 mes	28.10.91 zapor 4 mes pogojno	1 (4)	0
KM	4	3 mes	3 mes		24.9.93 zapor 5 mes pogojno	1 (5)	0

Pri- im- ek in ime	Prog- noza šte- vilo točk	Izrečena kazen, ki jo je prestal 1991	Presta- na za- porna kazen 1991	Pogoj- ni od- pust 1991 leta	Obsodbe za kazniva dejanja v povratku v 10 letih po odpustu iz zapora 1991. Irečene kazenske sank- cije v obdobju 1991–2001	Število ob- sodb v 10 letih – skup- no izrečen zapor v mes.	Število obsodb na zapor in kazen v mesecih
VS	4	27 mes	27 mes		6.11.97 zapor 18 mes pogojno	1 (18)	0
BB	3	45 mes	44 mes	1 mes	18.3.94 zapor 7 mes pogojno 7.10.96 zapor 3 mes 31.5.01 zapor 5 mes pogojno	3 (15)	1 (3)
EF	3	19 mes	18 mes	1 mes	14.12.95 zapor 8 mes pogojno 6.5.97 zapor 8 mes pogojno 26.9.97 zapor 19 mes pogojno	3 (35)	0
GD	3	4 mes	4 mes		13.6.94 zapor 9 mes 29.5.96 zapor 5 mes 12.12.91 zapor 3 mes	2 (14)	2 (14)
HI*	3	3 mes * UMRL 19.4.1992	3 mes			1 (3)	1 (3)
HS	3	20 mes	15 mes	5 mes	17.9.92 zapor 3 mes 22.10.92 zapor 3 mes pogojno	2 (6)	1 (3)
HZ	3	20 dni	20 dni		14.5.92 zapor 15 dni 24.5.94 zapor 15 dni	2 (1)	2 (1)
KA*	3	102 mes *Amnestija 20 mes	69 mes	13 mes	30.3.93 zapor 7 mes 27.6.94 zapor 18 mes 26.4.96 zapor 64 mes 3.5.01 zapor 4 mes pogojno	4 (93)	3 (89)
KH	3	3 mes	2 mes	1 mes	8.12.92 zapor 11 mes 7.9.94 zapor 2 mes 3.4.95 zapor 2 mes 21.12.99 zapor 5 mes pogojno	4 (20)	3 (15)
LB	3	56 mes	51 mes	5 mes	3.12.93 zapor 12 mes pogojno 14.9.98 zapor 5 mes pogojno 23.2.99 zapor 12 mes 31.3.99 zapor 3 mes pogojno	5 (33)	2 (15)
RS	3	7 mes	7 mes		1.12.00 zapor 3 mes 18.11.91 zapor 15 mes 3.4.92 zapor 2 mes 28.4.94 zapor 4 mes 22.6.94 zapor 60 mes 21.5.97 zapor 5 mes 21.8.97 zapor 8 mes 11.2.98 zapor 7 mes 2.7.98 zapor 2 mes 13.12.00 zapor 12 mes 3.4.01 zapor 16 mes	10 (131)	10 (131)
ŠI*	3	79 mes *Amnestija 17 mes	61 mes	1 mes	24.4.95 zapor 8 mes pogojno 7.2.00 zapor 2 mes pogojno	2 (10)	0
TA	3	4 mes	3 mes	1 mes	24.10.91 zapor 8 mes pogojno 21.12.92 zapor 4 mes 19.8.93 zapor 22 mes 7.4.94 zapor 33 mes 16.2.95 zapor 2 mes 20.4.95 zapor 16 mes 7.11.95 zapor 2 mes 20.3.96 zapor 16 mes	11 (153)	10 (145)

Pri- im- ek in ime	Prog- noza šte- vilo točk	Izrečena kazen, ki jo je prestal 1991	Presta- na za- porna kazen 1991	Pogoj- ni od- pust 1991 leta	Obsodb v povratku v 10 letih po odpustu iz zapora 1991. Irečene kazenske sank- cije v obdobju 1991–2001	Število ob- sodb v 10 letih – skup- no izrečen zapor v mes.	Število obsodb na zapor in kazen v mesecih
					12.7.96 zapor 12 mes 20.6.97 zapor 2 mes 5.11.00 zapor 36 mes		
DM	2	180 mes	156 mes	24 mes	19.4.93 denarna kazen 3.1.96 zapor 60 mes 20.6.97 zapor 4 mes 26.5.99 zapor 17 mes pogojno	4 (81)	2 (64)
BR	2	2 mes	2 mes		10.6.92 zapor 24 mes 24.6.94 zapor 24 mes 9.1.98 zapor 2 mes 15 dni 30.1.98 zapor 1 mes 15 dni 15.4.98 denarna kazen 15.5.98 zapor 3 mes 15 dni 11.11.98 zapor 15 mes	8 (73)	6 (70)
FJ	2	20 mes	20 mes		24.5.00 zapor 3 mes pogojno 30.9.92 zapor 7 mes 27.3.96 zapor 5 mes pogojno 27.3.98 preklic pogojne obsodbe	3 (15)	2 (15)
KJ	2	7 mes	7 mes		25.1.01 zapor 3 mes pogojno 13.3.92 zapor 3 mes 30.11.93 zapor 3 mes pogojno 31.1.96 zapor 4 mes 1.2.96 zapor 3 mes 7.5.97 zapor 2 mes pogojno 21.11.97 zapor 8 mes 24.12.98 zapor 7 mes 24.8.00 zapor 5 mes	8 (35)	6 (30)
KI*	2	108 mes *Amnestija 22 mes	78 mes	8 mes	19.4.94 denarna kazen 20.4.95 zapor 2 mes pogojno 14.11.95 zapor 3 mes pogojno 27.5.96 zapor 3 mes pogojno 21.2.97 zapor 9 mes 27.10.97 zapor 3 mes 16.4.98 zapor 2 mes 8.6.98 zapor 5 mes pogojno 19.3.01 zapor 5 mes	9 (32)	4 (19)
LR*	2	49 mes *Amnestija 11 mes	37 mes	1 mes	8.7.93 zapor 5 mes pogojno 14.3.96 zapor 6 mes pogojno 26.11.96 zapor 7 mes pogojno	3 (18)	0
KF	1	2 mes	2 mes		17.9.91 zapor 13 mes 17.1.94 zapor 5 mes	2 (18)	2 (18)
PL	1	9 mes	9 mes		29.11.91 zapor 18 mes	1 (18)	1 (18)
ZS	1	30 mes	29 mes	1 mes	18.11.92 zapor 5 mes pogojno 11.10.94 zapor 3 mes pogojno 11.1.96 zapor 6 mes pogojno 5.3.98 zapor 4 mes 25.11.98 zapor 11 mes 2.2.99 zapor 3 mes 2.3.99 zapor 28 mes	7 (60)	4 (46)

cev in 20 dni (89 let, 6 mesecev in 20 dni), povprečna višina dejansko prestane kazni na 1 obsojenca pa je znašala 24 mesecev in 12 dni.

Po podatkih kazenske evidence na dan 21.7.2003 so v tabeli 7 razvidne značilnosti 44 odpuščenih obsojencev-povratnikov v 10 letih po odpustu:

– 44 povratnikom je bilo izrečenih skupno 137 obsodb, od tega 127 obsodb na zaporno kazen (48 pogojnih in 79 nepogojnih) in 9 obsodb na denarno kazen (dve pogojni in 7 nepogojnih obsodb), enemu obsojencu pa je bila kazen odpuščena;

– skupno izrečena kazen zavora 41 povratnikom je znašala 1346 mesecev (112 let in 2 meseca);

– povprečna višina izrečene kazni zavora na 1 povratnika je znašala 32 mesecev in 25 dni;

– skupno izrečena nepogojna kazen zavora 30 povratnikom je znašala 1102 meseca (91 let in 10 mesecev);

– povprečna višina nepogojne zaporne kazni na 1 obsojenca je znašala 36 mesecev in 22 dni.

Od 44 povratnikov je bilo v 10 letih po odpustu enkrat obsojenih 14, 2-krat 10, 3-krat 6, 4-krat 6, 5-krat 2, 7-krat 1, 8-krat 2, 9-krat 1, 11-krat 1 in 17-krat 1 obsojenec.

Od skupaj 27 obsojencev z zelo ugodno in ugodno prognozo je bilo kasneje 6 (22,23 %) povratnikov, od 52 z dvomljivo in neugodno prognozo pa 38 (73,08 %). To kaže, da kriminalna prognoza dobro razlikuje obsojence z nizkim in visokim tveganjem povratništva. Visoko zanesljivost napovedi povratništva dokazuje izredno povečan delež povratnikov med obsojenci z dvomljivo in neugodno prognozo v primerjavi z obsojenci z ugodno in zelo ugodno prognozo. Delež povratnikov se naglo povečuje od prognostične ocene 5 točk navzdol, saj so bili povratniki skoraj vsi obsojenci s 5, 3 in 1 točko, 62 % obsojencev s 4 točkami in 75 % obsojencev z 2 točkama. Od 15 obsojencev s prognostično oceno 10 točk je bil samo en povratnik, med povratniki pa ni nobenega obsojenca s prognostično oceno 11 točk. Zaradi velike statistične verjetnosti uresničitve napovedi je kriminalna prognoza uporabna zlasti pri odločanju o pogojnem odpustu.

Tabela 8: Kriminalna prognoza in povratništvo obsojencev

Prognoza	Prognoza število točk	Število odpuščenih obsojencev 1991. leta	Povratek v 10 letih po odpustu	
			Število	%
zelo ugodna	11	3	0	–
	10	10	1	10,00
ugodna	9	5	1	20,00
	8	9	4	44,45
dvomljiva	7	11	4	36,37
	6	1	0	–
	5	8	8	100,00
neugodna	4	8	5	62,50
	3	13	12	92,31
	2	8	6	75,00
	1	3	3	100,00
Skupaj	–	79	44	55,70

Tabela 8 prikazuje naslednje deleže povratnikov glede na 1991. leta postavljeno prognozo:

- zelo ugodna prognoza: 13 obsojencev – 1 povratnik – 7,69 %
- ugodna prognoza: 14 obsojencev – 5 povratnikov – 35,71 %
- dvomljiva prognoza: 20 obsojencev – 12 povratnikov – 60,00 %
- neugodna prognoza: 32 obsojencev – 26 povratnikov – 81,25 %

Tabela 9 kaže, da v 10 letih po odpustu s prestajanja kazni ni razlik v deležu povratništva obsojencev, ki jim je bil odobren pogojni odpust in obsojencev, ki so prestali vso kazen. Tako je znova dokazano, da pogojni odpust ne zmanjšuje povratništva, zato je s stališča kriminalitetne politike nekorišten, uporaben je le kot izraz humanosti do obsojencev in njihovih družin.

V številnih državah si prizadevajo za preprečevanje povratništva z naj sodobnejšimi metodami, pa kot kaže neuspešno. Zato moramo biti tudi v Sloveniji zadovoljni s sedanjim obsegom povratništva in sprejeti določeno stopnjo povratništva kot normalno posledico družbenega razvoja in obravnavanja prestopnikov. Namen preučevanja povratništva ni ugotavljati odgovornost za ta pojav, temveč prispevati k njegovemu boljšemu

Tabela 9: Odobren pogojni odpust in povratništvo obsojencev

Način odpusta s prestajanja kazni 1991. leta	Število obsojencev	Je povratnik		Ni povratnik	
		Štev.	%	Štev.	%
Odobren pogojni odpust	52	30	57,69	22	42,31
prestal vso kazen	27	14	51,85	13	48,15
Skupaj	79	44	55,70	35	44,30

6. Sklepno razmišljanje s predlogi

Dosedanja stališča o večji nevarnosti povratniške kot primarne kriminalitete niso dokazana, več dokazov je, da je kriminaliteta povratnikov po teži storjenih dejanj, kolikor se le-ta odraža v višini izrečene kazni, manj nevarna kot primarna kriminaliteta. Povratništvo v Sloveniji ni posebno nevaren pojav, zato ne zasluži večje družbene pozornosti in ne posebnih programov za njegovo preprečevanje.

V Sloveniji še ni celovitih raziskav o povratništvu. Dosedanji delni pregledi za izbrane skupine obsojencev in gojencev prevzgojnega doma so le nepopolna podoba povratništva. Potrebno je preučevati zlasti povratništvo mladoletnikov zaradi preprečevanja razvoja kriminalne kariere. Že delni podatki o povratništvu kažejo, da imajo nekateri obsojenci dolgo kriminalno kariero, katere začetki segajo v mladoletnost. Zato je potrebno začeti s preučevanjem nastajanja in ohranjanja kriminalne kariere od mladoletnosti prek zrelih let prestopnika do opuščanja kriminalne dejavnosti.

Napovedovanje povratništva obsojencev je šele na začetku. Znanja o napovedovanju je še malo, vendar se tudi to ne uporablja pri sojenju in izvrševanju zaporne kazni. Dosedanji poskusi kriminalne prognoze v Sloveniji so dokazali, da je mogoče z visoko verjetnostjo napovedati povratništvo pri večini odpuščenih obsojencev. Pri tem sta se pokazali najbolj zanesljivi skrajni napovedi (zelo ugodna, neugodna), pa tudi ugodna in dvomljiva prognoza zagotavljata dovolj visoko statistično verjetnost pri odločanju o pogojnem odpustu obsojencev. Z uporabo vprašalnika »PROGNOZA-1991« bi bilo mogoče v Sloveniji vsaj začasno preprečiti velik del povratništva. Za odločanje o pogojnem odpustu si naj republiška komisija izdela strokovne standarde, ki bodo upoštevali kriminološka in penološka spoznanja. Merila za pogojni odpust morajo biti vnaprej opredeljena in znana obsojencem in delavcem zavodov. Za določanje prognoze vedenja obsojenca po odpustu se lahko uporabi kot pomožno sredstvo (tudi vprašalnik »PROGNOZA-1991«.

razumevanju in k manjši družbeni stigmatizaciji povratnikov. Tako kot na področju boja s kriminaliteto na sploh, je treba zmanjšati represivno družbeno usmerjenost tudi pri obravnavanju povratnikov.

Literatura

1. Antilla, I. (1985). The ideology of crime control in Scandinavia. V. **Selected issues in criminal justice**. Helsinki, HEUNI, s. 66–77.
2. Bessette, J. M. (1990). Preface. V. **Juvenile and adult records. One system, one record**. Washington, U. S. Department of Justice, s. V.
3. Berger, L. S., Dietrich, S. G. (1979). The clinical prediction of dangerousness. **International Journal of Offender Therapy and Criminology**. 23/1: s. 35–46.
4. Blumstein, A. (1990). The utility of the juvenile record. V: **Juvenile and adult records**. Washington, U. S. Department of Justice, s. 32–36.
5. Brody, S., Tarling, R. (1990). **Taking offenders out of circulation**. London, A Home Office Research Unit, Research Study No. 64.
6. Burt, M. R. (1981). **Measuring prison results**. Ways to monitor and evaluate corrections performance. Washington, U. S. Department of Justice.
7. Chaiken, M., Chaiken, J. (1990). **Redefining the career criminal**. Washington, Nationale Institute of Justice.
8. Decker, S. H., Salert, B. (1986). Predicting the career criminal. **The Journal of Criminal law and Criminology**. 77/1: s. 215–236.
9. Faerhead, S. (1981). **Persistent Petty Offenders**. London, A Home Office Research Unit Report. Her Majesty's Stationery Office.
10. Farrington, D. P. (1992). Criminal career research in the United Kingdom. **The British Journal of Criminology**. 32/4: s. 521–536.
11. Gottfredson, M., Hirchi, T. (1988). Science, public policy, and the career paradigm. **Criminology**. 26/1: s. 37–55.
12. Greenberg, D. F. (1991). Modeling Criminal Careers. **Criminology**. 29/1: s. 17–46.

13. Hoffman, P. B. et al.(1978). Salient Factor Score and release behavior. Three validation samples. **Law and Human Behavior**. 2/1: s. 47–63.
14. Landreville, P.(1982). La recidive dans l'evolution des mesures penales. **Deviance et societe**. 6/4: s. 375–388.
15. Leblanc, M. et al.(1991). Temporal paths in delinquency. **Canadian Journal of Criminology**. 33/1: s. 23–44.
16. Lewis, D. E.(1986). The general deterrent effect of longer sentences. **The British Journal of Criminology**. 26/1: s. 47–62.
17. Mrad, D. F.(1979). The effect of differential follow up on rearests. **Criminal Justice and Behavior**. 6/1: s. 23–29.
18. Nagin, D. S., Farrington, D. P. (1992). The onset and persistence of offending. **Criminology**. 30/4: s. 501–523.
19. Paese, K., Wolfson, J.(1979). Incapacitation studies. **The Howard Journal of Penology and Crime Prevention**. 18/3: s. 160–167.
20. Robberts, A., Powers, G. T. (1985). The privatization of corrections.
21. Methodological evaluative research. **The Prison Journal**. 65/2: s. 95–107.
22. Silver, E., Chow-martin, L.(2002). A multiple models approach to assessing recidivism risk. **Criminal Justice and Behavior**. 29/5: s. 538–568.
23. Sket, I. (1997). **Angleško-slovenski in slovensko-angleški terminološki slovar**. Ljubljana, DZS.
24. Smith, D. A. et al.(1991). Dimensions of delinquency. **Journal of Research in Crime and Delinquency**. 28/1: s. 6–32.
25. Stattin, H., Magnusson, D.(1991). Stability and change in criminal behavior up to age 30. **The British Journal of Criminology**, London 31/4, s. 327–346.
26. Waller, I.(1974). Conditional and unconditional discharge from prison. **Federal Probation**. 38/2: s. 9–14.
27. White, T. W., Walters, G. D. (1989). Lifestyle criminality. **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**. 33/3: s. 257–262.
28. Walters, G. D.(1990). **The criminal lifestyle**. Patterns of serious criminal conduct. London, Sage Publications, Newbury Park.
29. Walters, G. D., White, T. W., Denney, D. (1991). The lifestyle criminality screening Form. **Criminal Justice and Behavior**. 18/4: s. 406–418.

Prediction of crime – illusion or reality

Brinc Franc, LL.D., Prušnikova 29, 1210 Ljubljana – Šentvid, 1000 Slovenia

Institute of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana carried out in 1991 a research study »Penological aspects of recidivism of offenders in the Republic of Slovenia«; in the frame of this study, a criminal prognosis was made on a sample of 100 convicts released from correctional institutions in the period from 1.3. to 10.8. 1991. In order to establish the rate of recidivism in these 100 convict in the period of ten years after their release, researchers examined in 2003 their criminal records. Results: out of 100 convicted offenders, 20 convicts were without criminal records, because they were not citizens of Slovenia, one of the convicts died on the day of his release, i.e. 10. 5.1991 and among 79 convicts with criminal records, 55.7 % of them recidivated in ten years after their release. Among convicts with very favourable criminal prognosis, a portion of the recidivists was 7.69 %, with favourable prognosis 35.71 %, with uncertain prognosis 60.00 % and with unfavourable prognosis 81.25 %. Among convicts with very favourable and favourable prognosis there were together 22.23 % of the recidivists, while among convicts with uncertain and unfavourable prognosis there were 73.07 % of the recidivists. These results suggest that it is possible to identify on the basis of criminal prognosis convicts with low and high risk of recidivism. Increased proportion of recidivists among convicts with uncertain and unfavourable prognosis points in comparison to convicts with favourable and very favourable prognosis at the high statistic probability of the realisation of their criminal prognosis. A proportion of recidivists rapidly rises from the prognostic assessment 5 points downwards. In spite of high statistical probability of the realisation of the prediction of recidivism, there arises a question regarding usefulness of its application in deciding about parole; as it seems, there was no difference in the rate of recidivism in 10 years after the release among convicts who were paroled and those who served their sentence to the term. That means that parole by itself does not reduce a rate of recidivism and is therefore useless from the point of view of criminal policy; it seems that it is only an expression of humanity towards convicts and their families.

This attempt with criminal prognosis has shown that it is possible to predict with high probability a recidivism in majority of released convicts. With the use of the questionnaire »PROGNOSIS-1991«, it would be possible in Slovenia to prevent temporarily a great deal of recidivism. It is necessary therefore to develop as soon as possible in Slovenia professional standards supporting decision making process regarding parole. Criteria for parole must be set in advance and they must be known to convicts as well as to the correctional staff.

Key words: corrections, convicts, prediction of crime, recidivism

UDC 343.91: 616-03 + 343.235.1